

Erdélyi Múzeum 2024/4

TAMÁS ULLMANN

Fenomenologia rușinii

Cuvinte-cheie: rușine, vinovăție, superego, ideal de sine, durere socială, cultura rușinii, cultura vinovăției, traumă, dezumanizare

Această lucrare încearcă să ofere o analiză fenomenologică a afectului rușinii, pe de o parte, și să plaseze fenomenul rușinii într-o perspectivă mai largă, pe de altă parte. Ea face trei afirmații de bază: (1) deși sentimentele asociate cu vinovăția și rușinea par similare, structura existențială a afectului de vinovăție și rușine este de fapt deosebită; (2) o analiză existențială bazată pe conceptul de rușine este mai revelatoare pentru situația noastră social-culturală actuală decât o abordare tradițională bazată pe vinovăție; (3) structura subiectului bazat pe rușine este, de asemenea, diferită de cea a subiectului bazat pe vinovăție: în loc de un nucleu de sine autentic, ajungem la o noțiune de subiect scindat.

MARK LANG

Locul iubirii în filosofia lui Søren Kierkegaard

Cuvinte cheie: iubire, etică, idealismul german, ontologie, filozofie a religiei

Iubirea nu este un concept de filozofie morală, ci un concept *par excellence* religios. Poate tocmai acesta este motivul pentru care se menționează prea puțin în recepția lui Kierkegaard, chiar dacă conceptul se întinde pe întreaga sa operă, iar autorul danez îi dedică chiar o lucrare separată pentru tema respectivă, *Faptele iubirii*.

În idealismul german, filosofia religiei s-a ridicat la rangul de filozofie serioasă și a devenit o sursă de fertilizare a gândirii filozofice. Poate că este suficient dacă ne gândim doar la Kant. Totuși, dincolo de răul radical, conceptul de iubire este la fel de important, dacă nu mai important.

În lucrarea de față, aş dori să examinez modul în care conceptul de iubire al lui Kierkegaard poate fi interpretat într-un context filozofic şi, pentru a lumina problema, voi folosi conceptul de iubire al idealismului german, în primul rând în interpretarea lui J. G. Fichte.

ZALÁN-GYÖRGY ILYÉS

Despre semnificaţia ontologică politică a categoriei de imposibilitate în filosofia lui Giorgio Agamben

Cuvinte cheie: Giorgio Agamben, ontologie politică, paradoxul suveranităţii, impotenţă, reconstrucţie

Punctul de plecare al tezei mele este ideea agambeniană că „[p]ână când o ontologie nouă şi coerentă a posibilităţii nu va înlocui ontologia bazată pe acţiune şi relaţia sa cu posibilitatea [...], o teorie politică liberă de aporiile suveranităţii va rămâne de neconceput”. Dacă astăzi, la aproape treizeci de ani de la scrierea lucrării sale majore *Homo Sacer*, credem că afirmaţia lui Agamben este corectă şi că sarcina pe care şi-a propus-o merită asumată, trebuie să clarificăm cât de departe a ajuns filosoful în conceperea acestei teorii politice. Pentru a face acest lucru, însă, trebuie mai întâi să răspundem la întrebarea dacă a reuşit să dezvolte o ontologie „nouă şi coerentă” a posibilităţii care este adecvată scopului şi, dacă da, cum funcţionează această ontologie. Deşi, din motive de spaţiu, nu este posibil să explorăm pe deplin funcţionarea acestei ontologii, putem evidenţia unele dintre cele mai importante elemente ale sale, în speranţa unei clarificări. În lucrarea mea, susţin că categoria imposibilităţii este de o importanţă crucială în ontologia politică a lui Agamben, deoarece, pe lângă faptul că permite ca categoria posibilităţii să fie înţeleasă în sine şi ca atare (şi, astfel, contestă radical primatul actualităţii), aceasta oferă un mijloc pentru o regândire radicală a evenimentului de actualizare. Aşa cum menţionez şi la începutul lucrării mele, am încercat să țin cont de scopul real al lui Agamben, astfel încât, pe lângă contextualizarea politico-filosofică a tezei mele, reflectez şi asupra implicaţiilor estetice, etice şi politice ale categoriei de imposibilitate.

LAJOS ANDRÁS KISS

Jean-Luc Nancy și monitorizarea „politicului”

Cuvinte-cheie: comunitate, imanentism, totalitarism, transcendență, deschis, pluralist

Dilemele definirii comunității politice ocupă o poziție centrală în lucrările filosofului francez Jean-Luc Nancy (decedat în 2021). Nancy a urmat în principal formulările lui Bataille și Blanchot și a descris conceptul său special de comunitate prin termenul obscur de „negativitate fără uz”. În opinia autorului francez, definirea conceptuală a substanței comunității umane este un demers aproape imposibil, deoarece se află în afara sferei percepției obiective, bazată pe dinamismul său special. Atât sistemul totalitar, cât și cel liberal-capitalist intenționează să creeze o lume a comunităților „imane”te”. Primul vrea să formeze un corp social omogen, organic, bazat pe un principiu exclu”siv, tr”ncendent; al doilea con”sideră individul, ca sup”vie”uitor (re”iduum) al comunităților dizolvate, ca fiind fundamentul „comunității”. Cu toate acestea, în opinia lui Nancy, exi”ten”ță (inclu”tiv exi”ten”ță um”nă) re”prezintă un c”racter coexi”ten”țial, e”te de”chi”ă; în con”cinen”ță, ea se bazează pe un fundament pluralist care nu poate fi niciodată „definitiv”. O fiin”ță singuratică este o autocontradic”ție.

LÁSZLÓ ROPOLYI

Trei lumi

Cuvinte-cheie: internet, utilizarea internetului, constructivism tehnologic, postmodern, netitate/viața-rețea

Este larg acceptat faptul că utilizarea universală a internetului are un impact semnificativ asupra vieții oamenilor. Concepția dominantă în cercetarea internetului este că utilizarea lui are efecte sociale și culturale inevitabile și diverse, iar sarcina este de a explora aceste efecte și de a identifica consecințele sociale și culturale prin intermediul unor considerații critice. De data aceasta însă susținem că este mai mult decât atât: nu este vorba doar de o transformare a societății și a culturii, ci de un nou mod de a fi care se dezvoltă și ia formă în prezent. Numim acest nou mod uman de a fi netitate/viața-rețea și îl identificăm ca un al treilea mod de a fi al omului, care se bazează pe modurile umane de a fi care au evoluat anterior - natural și social. Constatăm că, ca urmare a

utilizării internetului, ființa umană este în prezent cetățeanul a trei sfere ale ființei/trei lumi, cuprinzând sferile naturii, societății și netității/vieții-rețea.

LEVENTE PAPP

Viața, mintea și inteligența artificială

Cuvinte-cheie: viață, minte, teleologie, autonomie, inteligență artificială

Problema teoretică care stă la baza activității mele este cea a naturii posibile sau necesare a vieții ca organizare și mod de a fi (metabolism, homeostazie) în fundamentarea minții. Voi arăta pe scurt că viața ca mod special de a fi joacă un rol crucial în fundamentarea teleologiei psihologice (scopul) și a autonomiei (autoreglarea) și apoi voi exprima îndoiala conform căreia nu este clar cum acest rol poate fi asigurat de mașinile inanimate. În studiul meu, voi atrage atenția asupra unei probleme fundamentale a noțiunii de mașină inanimată capabilă să gândească.

ATTILA KOVÁCS– MIHAI BURLACU

Provocările studiului heterotopiilor virtuale

Cuvinte cheie: heterotopii virtuale, metodologie de teren, cercetare antropologică, hiperrealitate, simulacre, interpretarea datelor

Studiul explorează provocările cercetării de teren în domeniul heterotopiilor virtuale, în special ale jocurilor video. Deși aceste provocări nu sunt noi nici pentru antropologii care folosesc metode convenționale, complexitatea realităților multiple juxtapuse din heterotopiile virtuale necesită multitasking și utilizarea unor tehnici diverse de cercetare. În plus, accesibilitatea seturilor de date de cercetare online ridică probleme relevante. Abordăm aspectele filosofice ale heterotopiilor lui Foucault și ale conceptelor de hiperrealitate și simulacru ale lui Baudrillard. De asemenea, introducem conceptul lui Fabian, „negarea contemporaneității” în raport cu heterotopiile virtuale. În final, examinăm interconectarea datelor de cercetare dintr-o perspectivă antropologică, subliniind procesul de interpretare implicat.

GIZELLA HORVÁTH

Omenesc, prea omenesc. Lumea artei și discursurile identității

Cuvinte cheie: discursuri identitare, postumanism, identitate umană, artă contemporană, lumea artei

În ultima jumătate de secol, discursurile identității au căpătat o importanță tot mai mare în lumea artei. Aceste discursuri, inițiate în anii 70-80, s-au concentrat pe problema reprezentării, astfel că arta a devenit un domeniu excelent pentru tematizarea problemei identității. Acest text propune ipoteza că trăim punctul culminant al acestei tendințe în creștere și că discursurile identitare care se concentrează pe identitățile de grup își pierd rolul dominant pe scena artistică din cauza unei necesități istorice. Cele două provocări ale timpului nostru - criza ecologică și dezvoltarea explozivă a cercetării și aplicațiilor inteligenței artificiale (de exemplu, generatoare de imagini precum MidJourney sau generatoare de text precum ChatGPT) fac ca redefinirea și repoziționarea generală a omului să fie relevante în raport cu noua tehnologie și lumea pe care o locuiește.

DÉNES TAMÁS

Cui aparține Petőfi? Despre unele probleme ale sculpturii publice

Cuvinte cheie: sculpturi publice, putere, cultură, societate

Studiul abordează un caz de sculptură publică din Sfântu Gheorghe. Cazul se concentrează pe un concurs de sculptură anunțat de Primăria Municipiului Sfântu Gheorghe în legătură cu Anul Comemorativ Petőfi. Concursul de sculptură a stârnit o mare dezbatere publică care a depășit granițele orașului. Această lucrare încearcă să dezvolte un cadru de interpretare și să interpreteze cazul din punctul de vedere al celor aflați la putere, al reprezentanților culturii și societății, al comunității. Propunerea centrală este următoarea: pornind de la modul în care ridicăm sculpturi publice, obținem și un răspuns la modul în care funcționează o comunitate locală. Această lucrare încearcă să dezvăluie anomalii ale acestei funcționări și să ofere un cadru pentru interpretarea lor.

ILDIKÓ VERES

Teoria, situația trăită și experiența. Despre anumite perioade din viața lui Károly Böhm, Béla Zalai și Béla Hamvas

Cuvinte-cheie: lumea vieții, experiența, evenimentul destinului, comprehensiune, text, Károly Böhm, Béla Zalai, Béla Hamvas

În prima parte a studiului meu, scriu despre legăturile dintre destinul-eveniment din lumea vieții și povestea povestită.

În a doua parte, analizez problema experienței-înțelegerii textului în lumile vieții lui Károly Böhm, Béla Zalai și Béla Hamvas, cu referire la abordările teoretice ale experienței.

ALPÁR GERGELY P.

Verificarea validității unor moduri silogistice cu ajutorul diagramelor Venn

Cuvinte cheie: termeni, propoziții categorice, silogism, inferență validă, diagramă Venn

În lucrarea mea, aș dori să prezint reprezentarea prin diagrama Venn a unor moduri silogistice, și să explic de ce, pentru unele moduri silogistice, reprezentarea prin diagrama Venn nu permite deducerea validității modurilor în cauză.

Atelier

MÓNIKA RANCZ

Metafora criticii și critica metaforei. Concepția lui Jean-Jacques Rousseau despre artă și critică culturală

Cuvinte cheie: metaforă, critică socială, cultură, imagine

Ce afirmă criticul de artă? Platon, în *Republica*, evocă natura obscură și imprecisă a operelor, în timp ce Rousseau invocă imoralitatea. Ce face criticul? Încearcă să evite obiectul criticii, dar poate că nu reușește în totalitate. În studiul meu, încerc să interpretez concepția lui Rousseau despre artă

și cultură prin intermediul metaforelor, pentru a surprinde autorul chiar în aceste formulări imagistice. Analizez, aşadar, acea critică la care Voltaire însuși a răspuns cu o imagine: „Nimeni nu a scris vreodată într-un mod atât de ingenios despre propria noastră ignoranță. Citind cartea sa, îți vine să mergi în patru labe.”

EMESE KUNKLI

„Orice ar fi simțit, a acționat cu toată fermitatea unei minți adunate”

Keywords: Austen, MacIntyre, filosofie morală, sens, fericire

În lucrarea mea, studiez romanul lui Jane Austen *Sens și sensibilitate* dintr-o abordare filosofică morală. Plasez personajul colonelului Brandon în centrul analizei mele și mă refer de mai multe ori la ideile lui MacIntyre despre romanele lui Jane Austen, din monografia sa *After Virtue*. Printre altele, susțin că îl putem vedea pe colonelul Brandon drept personajul care este piatra de încercare a virtuților în roman. Cuvântul „simț” din titlu poate fi interpretat ca referindu-se la capacitatea noastră de a judeca, iar colonelul încearcă uneori prea mult să acționeze sobru. Brandon este unul dintre cele mai altruiste personaje ale lui Austen, care pune întotdeauna fericirea altora înaintea propriei sale persoane. El exemplifică faptul că, în romanele autoarei, un om sănătos mintal recunoaște realitatea sferei morale și se luptă cu dilemele etice într-un mod bazat pe principii.

MARK-ALEK SĂPĂȚARU

Muzica drept salvare temporară în filosofia lui Arthur Schopenhauer

Cuvinte cheie: Schopenhauer, muzică, mântuire, suferință, voință

În studiul de față explorez posibilitatea mântuirii individului prin muzică folosind filosofia lui Arthur Schopenhauer. Încerc să prezint muzica ca pe o forță capabilă să elimine suferința și chinul care vin odată cu viața. Pe lângă modul de viață ascetic preconizat în *magnum opus*-ul lui Schopenhauer, doresc să dezvălui cititorului un alt mod de mântuire, care nu este menționat explicit. Familiarizându-ne cu conceptele de voință, reprezentare și idee, putem înțelege de ce experiența muzicală suspendă dorința oarbă a voinței și chinul rezultat: putem avea o trăire în care

să vedem întregul univers și să realizăm că existența umană este doar un strat al universului nostru. Muzica, conținând esența întregii lumi, îndepărtează durerea vieților noastre particulare, deoarece ne dăm seama că existența noastră este necesară în raport cu lumea.

TAMÁS BECK

De la „Salt” la „Eliberarea existenței”. Consecințe nedeslușite pentru ființă și timp

Cuvinte-cheie: salt, instrument vorbitor, eliberarea existenței, Dasein, thanatology

Întrucât există deja biblioteci de literatură dedicate lucrării de referință a lui Martin Heidegger, *Ființă și timp*, este dificil să găsim idei exprimate în aceasta ale căror consecințe nu au fost încă pe deplin trase de experți. Totuși, sunt convins că o încercare de a realiza acest lucru nu este fără speranță la aproape o sută de ani de la publicarea lucrării în cauză. În următoarea lucrare voi încerca să trag concluzii care, sper, vor nuanța în mod semnificativ opiniile lui Heidegger cu privire la structura existenței lui *Dasein* și care, prin relevanța lor thanatologică, vor contribui în cele din urmă la o înțelegere a conceptului heideggerian de finitudine, în care nu există loc pentru nicio noțiune de viață după moarte.

RÓBERT HUSZTIG

Variații în dezvoltarea concepției despre moarte a lui Karl Rahner

Cuvinte cheie: moarte, Rahner, antropologie transcendentă, forma corporis, unitatea corp-suflet

Studiul analizează concepția despre moarte a lui Karl Rahner, cu un accent deosebit pe rădăcinile acesteia în gândirea augustiniană și tomistă, precum și pe influența filosofiei transcendente. Viziunea Sfântului Augustin asupra morții, care direcționează viața omului spre viața veșnică, reprezintă o bază importantă pentru Rahner. La Augustin, este esențială recunoașterea lui Dumnezeu ca „supremul frumos” și căutarea patriei cerești prin libera alegere în timpul vieții pământești și „găsirea” absolutului frumos. Această viziune este continuată de Toma, care subliniază unitatea dintre trup și suflet, indicând totodată spre scopul divin. Antropologia lui Toma dezvoltă în continuare antropologia augustiniană. Gândirea lui Rahner a fost profund influențată

ulterior de abordarea transcendențială a lui Maréchal, care accentuează deschiderea procesului de cunoaștere umană către Dumnezeu. Scopul studiului este o înțelegere mai profundă a concepției lui Rahner despre moarte, în lumina influențelor acestor gânditori.